

KANADAKO LEHEN BELTZ EUSKARADUNA

Nagore Irazustabarrena
Uranga

@irazustabarrena

Ipar Amerika, XVII. mendeko lehen urteak. Mathieu da Costa egungo Kanada-ko ekialdeko kostaldera iritsi zen lehen pertsona beltz librea izan zen, Kanada-ko Ondarearen Institutuaren arabera. Ez dakigu non eta noiz jaio eta hil zen Da Costa. Dakiguna da afrikar jatorrikoa zela, interpretea zela, eta Pierre Dugua de Bots eta Samuel de Champlain kolonizatzaile frantziarrentzat lanean aritu zela. Frantsesa, portugesa, nederlandera eta euskara –zehazki, algonkin-euskara pidgina– menderatzen omen zituen eta, jakina, zena zelako ama hizkuntza, horren berri inon jaso ez arren.

Historialarien arabera afrikarrak XV. mendearen amaieran hasi ziren portugaldarrentzat interprete lanean, eta handik mende batera, europarrak Afrika geroz eta hegoalderago esploratu ahala, herbeheretarrentzat, frantsesentzat eta ingelesentzat. Beharbada, horregatik hitz egiten zuen Da Costak frantsesez, nederlandera eta portugesez.

Baina ez dakigu nolatan menderatu zuen algonkin-euskara pidgina, San Laurendi ibaitik gorakoekin interprete lanak egiteko. Huraxe baitzen lurralde haietan europarren eta bertakoen arteko komunikazio-tresna nagusia. Euskal baleazaleak 1520ko hamarkada inguruan iritsi ziren Ternua eta Labrador inguruetara eta hango biztanleekiko harremanetan mikmakerako, innerako eta

ANDREW PERRO / RON DOLLEKAMP

euskarazko hitzez osatutako pidgina sortu zen –gaskoierazko ukitu batzuk ere ba omen zituen–, gerora kolonizatzaile frantziarrek ere erabiliko zutena. Da Costak, beharbada, Europan ikasi zuen euskara edo, zuzenean, pidgina. Edo, agian, Amerika iparraldean bertan ikasiko zuen, jardunean zela.

1607ko otsailean edo martxoan Europan zen berriro interprete afrikarra, dokumentu batek jaso baitzuen Pierre Dugua de Monsen idazkaria haren bila joan zela Amsterdamera. Itxuraz, herbeheretarrek frantziarren zenbait itsasontzi atzeman eta Da Costa bahitu zuten. Hortik ondorioztatu dezakegu, ordura-

Aurten, Beltzen Historiaren Hilabetea aitzakia, Kanadako posta zerbitzuak Mathieu Da Costaren omenez ateratako zigilua.

ko Kanadako kosta atlantikoan lanean ibilia zela. 1608an Da Costak kontratu bat sinatu zuen Nicolas de Bauquemare normandiar merkatariarekin, hiru urtez “Kanadako, Akadiako eta beste edonarako bidaietan” itzultzaile lanak egiteko. Ez dakigu berriro ontziratu zen, baina kontratu osoa behintzat ez zuen bete. 1609ko abenduan Mathieu Da Costa Le Havren preso zegoen “lotsagabekeria ekintza” bat medio. Eta handik aurrera ez dago haren arrastorik. ■

Erromatarren urpeko teknologia

Urpekari profesionalen lehen taldea erromatarrek sortu zuten, *urinatores* delakoek osatua. Armadako zerbitzu berezi horren zeregina, gerra garaian, etsaien ontziei sabotajea egitea zen (aingurak eta txikotak askatzea, urpean oztopoak jartzea...). Bake garaian, berriz, ontzi-hondarrak eta beste-lako ondasunak berreskuratzeaz arduratzten ziren. Eta apnea lehiaketak ere egiten

omen zituzten. Urpean ahalik eta ondoen ikustea funtsezkoa zen, eta, betaurrekorik ezean, asmakizun bitxia erabiltzen zuten: ahoan oliz bustitako belakia eramaten zuten. Tarteka belakiari kosk egiten zioten, olio aska zezan eta, hala, ikuspena hobetuko zuen pantaila bat eratu zedin, olioaren errefrakzio indizea eta giza begiarena oso antzekoak baitira. ■